

Mikrokreditens globale fortælling og dens etiske problemstillinger

Thessa Jensen

er lektor ved Aalborg Universitet, Institut for Kommunikation. Hun er medlem af sektionen Værdibaseret Forbrug i forskergruppen MÆRKK. Her arbejder hun bl.a. med etisk-økonomiske problemstillinger i forbindelse med produktion, markedsføring og værdibaseret forbrug.

*En sulten mand skal du ikke give
din fisk – giv ham en fiskestang.*
Kinesisk ordsprog

Det følgende er mikrokreditens globale fortælling. Fortællingens struktur tager delvis udgangspunkt i Heltens Rejse, som den gengives i Christopher Voglers "The Writer's Journey" (Vogler, 1998). Helten er her mikrokrediten og dennes udvikling. Fortællingen har endnu ikke fundet sin slutning, men har netop fået en ny drejning med anklager om korrupsion mod en af mikrokreditens fædre, Mohammad Yunus¹.

Denne artikel prøver at fokusere på de etiske problemstillinger, som er mikrokrediten iboende. Etiske problemer, som ikke umiddelbart synes særlig belyst i den foreliggende litteratur om mikrokrediten. Som det vil vise sig, har fokus her især været de forretningsmæssige muligheder for udviklingen af mikrokreditinstitutter. Fokus har dermed især været på långiverne og tilbagebetalingen af lån, mindre på den effekt, som disse lån burde have haft.

Igen er der her ved at ske et skred, idet Grameen Bank og Yunus er røget ind i en mediestorm, som netop omhandler den manglende effekt af mikrokreditter, samt den gældsspiral, som mikrokreditter kan være med til at udløse². Artiklen har mikrokreditens udvikling som omdrejningspunkt, samtidig med at den helt grundlæggende etiske problemstilling for denne artikel vil være, hvorvidt det kan forsvares, at fattigdom skal være et forretningsområde.

Artiklen slutter med et bud på, hvordan mikrokreditens fremtid kunne se ud i en web-baseret globaliseret verden.

The Ordinary World

... hvor idéen om mikrokrediten skabes

Året er 1974 og fortællingen starter i et af verdens fattigste lande, Bangladesh. Landet er plaget af politiske uroligheder og en fejlslagen høst, som resulterer i en hungersnød og yderligere øger den fattigdom, der præger store dele af landets befolkning. På et nyoprettet universitet i udkanten af byen Chittagong underviser Mohammad Yunus i økonomiske teorier og beslutter en dag at drage ud i den nærliggende landsby Jobra for at undersøge fattigdommens væsen (Yunus, 1999/2007). Dette bliver begyndelsen på udviklingen af en ny økonomisk tilgang til bekæmpelsen af fattigdom verden over: mikrokrediten bliver født i løbet af året 1974. Og hvad der i begyndelsen så ud til at være en lille lokal lånemulighed skulle i løbet af de næste 32 år udvikle sig til en global institution, som af mange anses som det endelige våben mod fattigdom i verden.

Men før det kan komme så langt skal Yunus og med ham en række Non-Governmental-Organisations (NGOer) kæmpe en lang kamp med de etablerede bank- og finanssystemer i de lande, hvor mikrokrediten holder sit indtog. Der skal gå 9 år fra den første spæde start med små lån til de fattigste i landsbyen Jobra og til oprettelsen af et egentligt finansieringsinstitut. Grameen Bank oprettes som mikrolåns institut i 1983 (Yunus, 1999/2007: 119). Banken er ikke en kommerciel bank, der skal skabe overskud til aktionærer, men er på dette tidspunkt en bank, der ejes af låntagerne og hvis eneste formål er at administrere mikrokreditter. I 1992 oprettes den første egentlige kommercielle mikrokredit bank, BancoSol, i Bolivien (Ledgerwood; White, 2006: xxvi). Mikrokrediten er ved at finde sin form i kampen mod fattigdom.

The Call to Adventure

... hvor mikrokrediten bliver anerkendt som redskab i kampen mod fattigdom

I 2006, samme år, som Yunus og Grameen Bank modtager Nobels Fredspris, udkommer Ledgerwood og Whites bog om, hvordan mikrokreditinstitutioner (MKI'er) kan transformeres til egentlige finansieringsinstitutioner (Ledgerwood; White, 2006). Bogen er ud-

givet af Verdensbanken og giver ned til mindste detalje, såsom at de ansatte skal have navneskilte (ibid.: 423), anvisninger på, hvordan en MKI skal se ud og udvikle sig. Interessant er, at markedsføringen, branding, af MKIen helst ikke skal kunne kædes sammen med fattigdom og lånere (ibid.: 115). Derimod skal MKIen gøres attraktiv for indlån fra offentligheden, det vil sige middelklassen og formuende mennesker, for på denne måde at kunne finansiere udlånene, samt sørge for indtjening og vækst af MKIen. Fokus i bogen er, hvordan MKIen kan blive et rentabelt foretagende, der kan give afkast til ejerne og dermed blive en "for-profit" organisation. Allerede her lægges grundstenen for en af de problematikker, som vil følge mikrokrediten op igennem tiden: den etiske problemstilling, at MKIen tjener penge på fattigdommen og dermed vil kunne ses som en udnyttelse af de svageste i et givent samfund. Ledgerwood og White kommer ikke ind på denne problemstilling, men fokuserer udelukkende på, hvordan driften kan gøres rentabelt. MKIen har fattigdom som forretningsområde, men skal udelukkende fokusere på, at blive en rentabel og vækstende forretning.

Mikrokrediten bliver efter Nobelprisen ikke kun kædet sammen med fattigdom, men også med fredsmissionen. Yunus gør således i sin takketale til Nobel komiteen opmærksom på, at fattigdom er en trussel mod freden (Yunus, 2007: 237). Mikrokrediten er på denne måde klar til sit nye eventyr: på den ene side skal fattigdom og ufred bekæmpes, på den anden side skal mikrokrediten bruges til at tjene penge og skabe et nyt forretningsområde.

Refusal of the Call

... hvor de første advarsler om mikrokreditens manglende potentiale kan høres

Umiddelbart er der kun få stemmer, der gør opmærksomme på, at mikrokrediten ikke var tænkt som indtjeningsredskab i finansieringssektoren. Yunus selv beskriver (Yunus, 2007: 251 ff.), hvordan mikrokrediten skal ses som "social business", hvor incitamentsstrukturen i forretningen skal sørge for, medarbejderne ikke skal belønnes på samme måde som i andre forretninger. Som Yunus gør opmærksom på, er det ikke nok, at arbejde med Corporate Social Responsibility, fordi denne kun er interessant for en forretning, så længe den er med til at give overskud. Men med Verdensbankens definition af en velfungerende MKIer sættes denne ind i Milton

Friedmans vision om forretningers "sociale" ansvar, nemlig (Friedman, 1962/2002: 133):

"[...] there is one and only one social responsibility of business – to use its resources and engage in activities designed to increase its profits so long as it stays within the rules of the game [...]"

Det sociale ansvar består dermed i, at skabe et overskud, som kan udvide forretningen og på denne måde ansætte flere mennesker og skabe velstand for alle, som på den ene eller anden måde er involveret i forretningen. Nøjagtig samme tankegang, som Verdensbankens definition af en velfungerende MKI. Problemet er, at effektiviteten af det enkelte mikrolån ikke er en del af væksthistorien. Der tages ikke hensyn til, hvorvidt mikrolånet rent faktisk hjælper den enkelte låntager. At dette kan være et reelt problem, kan ses af de følgende undersøgelser.

Således finder Simtowe en række problemer med mikrokreditte i en større undersøgelse af disse og deres indflydelse på samarbejde, samt tilbagebetalingsmoralen, i Malawi (Simtowe, 2008; afhandling udarbejdet i 2006, men først udgivet i 2008). I undersøgelsen administreres mikrokreditte på den måde, at medlemmer af en gruppe af låntagere er ansvarlige for hinandens lån. Det vil sige, misligholder et medlem af gruppen sit lån, skal de andre medlemmer tilbagebetale det i stedet for vedkommende. Simtowe finder frem til, at gruppedynamikken, kendskabet til hinanden i gruppen og medlemmers frygt for fremtidige finansieringsmuligheder spiller ind i villigheden for at betale andres lån tilbage (ibid.: 153). Samtidig gør Simtowe opmærksom på, at opblomstringen af forskellige MKI'er i Malawi, som har hver deres måde at administrere lån på, gør det muligt for lånerne at flytte fra én MKI til en anden uden at det sanktioneres overfor låntageren (ibid.: 155-156).

Problemet er her, at Malawi ikke har en overordnet institution, som holder øje med dårlige betalere, som f.eks. RKI (Ribers Kredit Information) i Danmark. Den enkelte MKI kan dermed ikke gardere sig imod dårlige betalere, som så igen kan have dårlig indflydelse på hele den gruppe af låntagere, vedkommende er medlem af. Ligeledes er det et problem, at MKI'erne ikke har ensartede retningslinier: nogle arbejder ud fra velgørehedstanken, andre ud fra en forretningsmodel, som skal give overskud. Simtowe viser med sin undersøgelse, uden selv at nævne det, en af de problemstil-

linger, som senere vil vise sig yderst problematisk for mikrokrediten: at den enkelte låntager fanges i en gældsspiral, idet vedkommende kan blive nødt til at optage nye lån for at betale afdragene på de andre lån. På grund af det manglende overblik MKI'erne imellem, vil en sådan låntager kunne blive ved med at stifte gæld uden af den grund at komme ud af sin fattigdom.

Simtowe viser ligeledes i sin undersøgelse, at mikrokreditens succes synes at være afhængig af, at den enkelte låntager tager sit ansvar overfor de andre medlemmer og MKI'en alvorlig. Dette er en af de helt grundlæggende tanker, som Yunus havde da han grundlagde strukturen bag mikrokrediten. En tanke, som forudsætter et fokus på låntagerens situation. Dette fokus er bl.a. med Verdensbankens bog om transformationen af mikrokrediten ved at forsvinde til fordel for selve bankdriften. Samtidig viser Simtowe, at MKI'erne mangler en form for standardisering og overordnet vejledning for at undgå de dårlige betalere.

Ansvar overfor den enkelte stemmer også godt overens med nærhedsetikkens bud om den etiske fordring. Fordringen binder i, at den enkelte har ansvaret for den anden – at dette ansvar ikke kan sættes i forhold til egen vinding. Dette vil blive uddybet yderligere senere i artiklen.

En anden kritiker af mikrolånet er Tazul Islam (Islam, 2007), som undersøger, hvorvidt mikrokreditter rent faktisk er med til at lette fattigdomsbyrden. Undersøgelandslandet er Bangladesh og MKI'en er selveste Grameen Bank. Islam finder bl.a. frem til, at der for 77% af kunderne i Grameen Bank ikke kan påvises nogen forbedringer i forhold til deres levevilkår (ibid.: 166). Til gengæld er Grameen Bank i sig selv en succes med en sund bankdrift, hvor 95% af lånene tilbagebetales (ibid.: 83), hvilket er langt fra, hvad de almindelige banker i Bangladesh kan vise. Ligeledes er Grameen Bank en af de få kreditgivningsinstitutioner, der gennem deres opbygning og incitamentsstruktur synes at undgå den udbredte korrupsion i Bangladesh' banksektor (ibid.: 83).

Islam viser, at mikrokrediten har endnu et problem i forhold til succeskriterierne for långivningen: en høj tilbagebetalingsprocent er ikke ensbetydende med, at lånene rent faktisk hjælper. Som både Simtowes undersøgelse og ovenfor nævnte norske tv-udsendelse viser, så er tilbagebetalingsprocenten ikke ensbetydende med, at låntageren er i stand til at løfte gældsbyrden.

Som ovenstående viser, er der stadig flere store problemstillinger forbundet med mikrokrediten og MKI'er. Disse problemer skyldes bl.a. at mikrokrediten ikke kun skal afhjælpe fattigdom, men også skal gøres til en lønsom forretning for dem, der giver lånene. Dette skaber en iboende etisk konflikt, som Yunus dog mener, at have en løsning på.

Meeting with the Mentor

... hvor mikrokreditens fader beskriver den oprindelige idé med mikrokrediten

I forbindelse med Nobels Fredspris uddeling udgiver Yunus sin anden bog om mikrokrediten (Yunus, 2007), hvor han giver en indsigt i de organisatoriske og strukturelle tanker ved mikrokrediten og måden, Grameen Bank er opbygget på. Bl.a. viser Yunus, at de almindelige former for fattighjælp ikke for alvor kan ændre i de fattiges levevilkår. Dette understøttes også af Islams analyser af forskellige former for forretningsmodeller i forbindelse med fattigdomsbekæmpelsen (Islam, 2007).

Et helt grundlæggende problem ser Yunus i, at den fattige ikke skal tage imod almisser i form af rede penge eller anden understøttelse. Som det kinesiske ordsprog i begyndelsen af denne artikel siger, så er det bedre at give den fattige eller sultne redskabet til selv at gøre noget ved dette problem. For Yunus ligger dette redskab i en kredit, hvis afbetaling kan overkommes af den fattige, samtidig med at MKI'en giver den fattige yderligere muligheder for at komme ud af fattigdommen. Samme tankegang går igen hos Kramp (Kramp, 2007: 17, fremhævelse i originalen): "Lån som tilbagebetales styrker værdigheden og selvrespekten meget mere end gaver gør det." Både Yunus og Kramp begrundes altså fattigdom som forretningsområde med, at den fattige skal arbejde sig selv ud af problemerne for på denne måde at opnå en større selvrespekt og værdighed. Fordudsætningen synes at være, at alle fattige gerne vil være entreprenører, arbejde ekstra hårdt for at komme ud af fattigdommen – og måske mangler selvrespekt og værdighed.

Med andre ord, så sætter Yunus og Kramp den fattige i en situation, hvor vedkommende skal være tilfreds med at arbejde for at skabe et bedre liv, samtidig med at den fattige er med til at skabe et overskud i MKI'en.

Problemer med andre forretningsmodeller, som bl.a. NGOer er afhængige af frivillige bidrag; at corporate social responsibility kun virker, så lang tid der kan skabes et overskud på grund af det; at frivillige donationer kun kan dække en lille del af problemområdet og netop ligesom NGOer er afhængig af, at der er folk, der vil give penge. Islam giver ikke nogen løsning på problemet, mens Yunus' bud som sagt er "social business". En forretningsmodel, der skaber overskud gennem socialt engagement, hvor bonusordninger, indtjening med mere er afhængig af, at der rent faktisk skabes en bedre verden (Yunus, 2007: 77ff). Grameen Banks incitamentsstruktur er netop bygget op omkring denne tanke: de ansatte vurderes ud fra, hvormange lån, der betales tilbage, samt hvorvidt låntagerne ændrer deres livsstil. Grameen Bank har således opstillet "16 decisions" for låntageren - 16 beslutninger, som bl.a. inkluderer, at låntageren reparerer sit hus, spiser grøntsager og dyrker dem året rundt (ibid.: 58-59). Banken blander sig med andre ord i en hel række områder, som ikke umiddelbart har noget med lånet at gøre, men som i sidste ende skal hjælpe låntageren til et bedre liv uden fattigdom.

Fokus for Yunus er den enkelte fattige, dennes potentiale og de problemstillinger, netop dette menneske står overfor. Dette meget specifikke fokus kan ligeledes ses hos andre beskrivelser af mikrokreditens udvikling. Der lægges i flere af disse vægt på, at låntagerne fortrinsvis skal være kvinder. Således skriver Sundareshan (Sundareshan, 2008: 4):

"These initiatives [udviklingen af MKIer] demonstrated for the first time that the poor borrowers, especially women, were not only willing to take on smallscale projects funded by loans, but were also capable of chalking up excellent payment records." De fattige kvinder er omdrejningspunktet for mikrolån i udviklingslandene. Det er kvinderne, der arbejder for at få familielivet til at hænge sammen – og det er dermed også dem, som påtager sig det moralske ansvar at tilbagebetale lånene.

Sundaresh er ikke alene om denne iagttagelse, idet Islam også bemærker (Islam, 2007: 85):

"(...) GB [Grameen Bank] must have [...] assumed at least implicitly that the poor, too, would work hard to maximize their incomes to repay their loans as well as improving their poverty situation. The fact that over 98 per cent of them could repay their loans is evidence confirming this behaviour."

Selvom Islam her kun taler om "de fattige" og ikke specielt kvinder, så uddyber Yunus i sin beskrivelse af Grameen Bank (Yunus, 2007: 58), at en låntager i Grameen Banks tilfælde typisk er en kvinde, som skal stille med en gruppe på fem veninder, som ikke må være i familie med hinanden eller med låntageren. Gruppen skal hjælpe hinanden med idéer, sparring og praktisk hjælp, så låntageren får de bedste muligheder til at betale lånet tilbage. Derudover mødes 10 til 12 sådanne grupper en gang om ugen i et center, hvor der skal finde yderligere sparring sted. Ligeledes bliver møderne brugt til at indsamle afdrag, lave aktiviteter og diskutere nye forretningsidéer. Møderne foregår lokalt dér, hvor låntagerne er.

Denne politik burde give mulighed for en begyndende ligestilling af mænd og kvinder i udviklingslandene. Bl.a. fordi kvinder kan skabe en uafhængighed fra mændene gennem deres arbejde og dermed ikke er henvist til mændene, som ofte er de eneste, der har lov til at eje jord eller andre besiddelser. Dette kan dog ikke udmiddelbart spores i nogen af de undersøgelser, som Armendáriz og Roome (Armendáriz; Roome, 2008) har gennemført i både Afrika og Bangladesh. Deres konklusion er, at det stadig er mændene, der træffer de økonomiske beslutninger i husholdningen. Samtidig giver Armendáriz og Roome dog et bud på, at situationen kunne forandres, hvis kvinderne kunne vælge at tage deres mænd med til de gruppemøder, som beskrevet ovenfor. Her ville der kunne ske en synergieffekt for husholdningen. De steder, hvor denne model er afprøvet, har det vist sig, at sundhedstilstanden og uddannelsesniveauet i husholdningen stiger (ibid.: 118-119). Arbejdsindsatsen ligger stadig hos kvinden og det er også hende, som skal afdrage på lånene, men mandens aktive inddragelse i lånergruppen giver mulighed for at træffe større beslutninger i fællesskab.

Tests, Allies, Enemies

... hvor mikrokreditten udvikler sig og det kan være svært at se, hvem der er ven eller fjende.

Som det kan ses ovenfor, har mikrokreditten igennem sin historie endnu ikke fundet sin helt endelige form. Og siden 2006 er der sket yderligere den udvikling, at der nu også tilbydes mikrolån i den vestlige verden – ikke til egentlig fattige, men til arbejdsløse, samt små og mindre erhvervsdrivende, som gerne vil udvide deres forretning, men kan have svært ved at optage de forholdsvis små lån, der skal til.

EU er et af de steder, hvor mikrolånet er overtaget som en mulig hjælp til fattige – eller i det her tilfælde arbejdsløse, der vil starte deres egen virksomhed. EU tilbyder tre mikrokreditprogrammer: European Progress Microfinance Facility³, Competitiveness and Innovation Framework Programme⁴ og Joint European Resources to Micro to medium-sized Enterprises⁵. Fælles for de tre programmer er, at pengene ikke gives direkte til den eller de personer, der skal bruge dem, men at pengene bruges til at facilitere lån via kreditororganisationer eller banker, som på denne måde selv skal bidrage med tilsvarende beløb. På denne måde skulle mikrolånene kunne blive større end det beløb EU har afsat til formålet.

Med de tre programmer videreudvikler EU mikrokreditprogrammerne til især at omfatte de almindelige banker: disse får en garanti for deres udlån til små og mindre virksomheder samt personer, der vil starte egen virksomhed på grund af egen arbejdsløshed. Men det er også her, at etikken og den grundlæggende praksis fra Grameen Bank bliver sat til side.

Ifølge Yunus er hele opbygningen af Grameen Bank og betingelserne for mikrolånet dikteret af det lokalsamfund, som låntageren og banken befinder sig i. Den ansatte skal forstå og respektere det menneske, den kvinde, vedkommende sidder overfor. Nærhedsetikken viser sig her, sådan som den beskrives af Løgstrup (Løgstrup, 1991) og Levinas (Levinas, 2003). Både Løgstrup og Levinas beskriver i deres etik, fra hver deres standpunkt (Levinas som filosof, Løgstrup som teolog), at den Anden, det andet menneske, som et "jeg" indgår i en dialog eller i et møde med, fordrer en etisk handling. Denne etiske fordring bunder i, at den Anden (hos Levinas også kaldet "The Face") bl.a. forventer respekt, tillid og forståelse. Løgstrup kalder de fænomener, som gør sig gældende indenfor dette møde, for livsytringer. Herunder falder bl.a. barmhjertighed, tillid, åbenhed og en ordløs appel om ikke-vold (Nyeng, 2000:127).

Løgstrups nærhedsetik kommer viser sig på den måde, som Grameen Bank lader den enkelte ansatte arbejde intenst og privat med den enkelte låntager. Ifølge Yunus har hver ansat omkring 600 låntagere vedkommende arbejder med. Hver af disse har igen 5 direkte kontakter og et yderligere netværk på 10 til 12 grupper af samme størrelse. Låntageren bliver den Anden i hvert af disse møder. Den ansatte, gruppen og netværket møder låntageren med

respekt, tillid og en forståelse om ikke-vold. Dette er teorien bag opbygningen af Grameen Bank.

Denne del af teorien, som for Yunus er helt grundlæggende for at få kreditten til at fungere, bliver ikke overtaget i EU's mikrofinansieringsprogram. Der kunne argumenteres for forskelle i kulturer, bl.a. ville et egentligt møde mellem 10 til 12 grupper á 6 mennesker nok være tæt på umulig af realisere for iværksættere i et europæisk land. Men derudover har EU ingen direkte kontakt til låntageren. Denne kontakt overlades til et kreditinstitut, der godt nok skal søge om tilladelse til at drive mikroudlånsvirksomhed – men som altså ikke på samme måde som Grameen Bank ser sig selv som social virksomhed. Det vil sige, at incitaments strukturen ikke svarer til Grameen Banks, hverken for den ansatte eller låntageren. Faktisk er EU's garanti for lånet med til at undergrave incitamentet fra kreditgiverens side til at sørge for, at kreditten kan tilbagebetales – eller at kreditten i sidste ende skal have en effekt. Kreditgiveren får under alle omstændigheder sine penge tilbage og behøver ikke tænke over, om mikrokreditten gives på rimelige (læs til lave renter) vilkår eller ej. Kreditgiveren kan bibeholde den sædvanlige incitamentsstruktur: jo flere udlån desto større bonus – modsat Grameen Banks: jo flere tilbagebetalinger og folk i arbejde og skole, desto større anerkendelse for den ansatte – i hvert fald i teorien.

Med andre ord kan EU's håndtering af mikrokreditten være et skridt i retning af Friedmans neoliberalistiske model: giv de arbejdsløse penge og så må de selv arbejde sig ud af fattigdommen. Konsekvensetikken eller utilitarismen, som beskrevet af Jeremy Bentham (Bentham, 1781/2000) giver på samme måde et bud på, hvordan de fattige kan "opdrages" til at føre det rigtige liv. Alleerede på de første sider af sin bog gør Bentham brug af begreberne "pain" (smerte) og "pleasure" (lyst) (Bentham, 1781/2000:14). Ved brug af disse to "mestre" (masters), kan befolkningen person opdrages til en etisk tankegang. En etik, som forudsætter en universalitet i de etiske regler og som på denne måde giver et klart regelsæt at følge.

Ses der nu igen på Yunus' oprindelige mikrokredit, bliver det åbenlyst, at også han forudsætter et sådant universelt regelsæt: hans "16 decisions" beskriver meget detaljeret, hvordan det enkelte menneske bør opføre sig. Regelsættet afskriver faktisk muligheden for at se den fattige, som den vedkommende er. Grameen Bank bliver der-

med selv til det, som Yunus i første omgang ville undgå: at give den fattige strikse anvisninger på, hvordan lån skal tilbagebetales og livet skal leves. Yunus skriver i indledningen af sin seneste bog om mikrolån, at IMF (International Monetary Fond) og Verdensbanken netop gør sig skyld i denne måde for långivning (Yunus, 2007:13): "If you are lucky enough to be funded by them (IMF og verdensbanken), they give you money. But they also give you ideas, expertise, training, plans, principles, and procedures." Modsat dette skriver Yunus om Grameen Banks låntagere (ibid.:13): "We want our borrowers to feel important." Men er oprettelsen af en gruppe, et netværk og en beslutningsliste ikke det samme, som Yunus anklager verdensbanken og IMF for at gøre?

Ses der igen på nærhedsetikken, så er beskrivelsen af Grameen Banks udlånsmetode holdt i et sprog, der umiddelbart leder tanken hen til netop nærhedsetikken. Ses der på det, der rent faktisk praktiseres (udelukkende med udgangspunkt i Yunus' beskrivelse), så er der stadig tale om konsekvensetik og i sidste ende en nyliberal tankegang, der vil omsætte en ressource, fattiges arbejdskraft, til vækst og penge. Som Løgstrup skriver (Løgstrup, 1991:106): "I det (vort kapitalistiske samfund) giver rigdom magt – og giver en privat magt til at udnytte og undertrykke medborgere." Den fattige ses ikke som Den Anden, men derimod som en ressource. Og hermed bliver hele mødet med den fattige uetisk i Løgstrups øjne, idet mødet ikke sker umiddelbart, men derimod med en hensigt. Her betyder det ikke noget, at målet med mødet er at få den fattige ud af fattigdommen. Mødet med et andet menneske må aldrig blive et middel til noget andet end netop dét: at se og respektere det andet menneske. Og her kan Grameen Bank ikke skjule sin dagsorden: at skabe vækst og penge på baggrund af fattigdom.

Approach to the Inmost Cave

... hvor mikrokrediten måske viser sit virkelige potentiale i en internetbaseret global økonomi.

EU's måde at give mikrokredit på er kun én af de vestlige landes måde at håndtere mikrokredit på. Andre måder kan ses i eksempelvis Merkur Bank⁶, hvor indlån kan dirigeres til et bestemt udlånsområde ud fra indlånerens præferencer. Ligeledes har banken en rentepolitik, som arbejder med en pulje af indlånsrenter, som indlåneren har givet afkald på. Denne pulje fordeles så til

projekter eller låntagere, som anses som "værdigt trængende" eller arbejder med et relevant udviklingsprojekt i eksempelvis Danmark.

En helt anden mikrolånsmodel arbejder MyC4 ud fra. Finansieringsinstituttet er dansk og arbejder med små og mellemstore forretningsdrivende eller kommende forretningsdrivende i Sydamerika og Afrika. Deres lånemodel tager udgangspunkt i mikrolånsidéen, men tager internettet i brug og skaber en mere eller mindre direkte kontakt mellem långiver og låntager. Modellen fungerer på følgende måde⁷: en forretningsdrivende beskriver sin forretning og angiver, hvormange penge vedkommende har brug for for at udvikle butikken eller på anden måde komme videre med forretningen. Der følger altid et billede af låntageren med. Herefter afgiver långiveren med et bud på, hvormange penge og til hvilken rente vedkommende vil låne pengene til den udvalgte forretning. Buddene kan fortsætte indtil hele beløbet er dækket. Herefter tages de billigste lån, pengene udbetales til låntageren, som efter et aftalt tidsforløb begynder med afbetalingen af lånet.

Långiveren får med jævne mellemrum mails fra MyC4, hvori det fortælles, hvordan forretningen udvikler sig. På denne måde skabes en form for kontakt og ansvar overfor låntageren.

Som sagt har mikrokreditte endnu ikke fundet sin endelige form. Men modellen med MyC4 synes at være et skridt i retning af en brugerdreven mikrolånsforretning, som kan betales af långiverne i stedet for af låntagerne. Således er en del af gebyrerne for lån og administration væltet over på långiverne, hvilket gør det endnu billigere for låntageren at have et lån i MyC4.

Return with the Elixir?

..konklusion eller fremtidsperspektiver

Mikrokreditte er lige nu i en vanskelig situation. Dens etos er ved at forsvinde, idet for mange involverede i den forretningsmæssige side tilsyneladende er kommet for skade at snyde eller på anden måde berige sig på bekostning af de fattige. I den vestlige verden synes folk i oprør over, at der drives forretning med fattigdommen på bekostning af de fattige. Samtidig med dette har ovenstående vist, at mikrokreditte ikke synes at have den ønskede effekt i fattigdomsbekæmpelsen, som var spået den i sin oprindelse. Tværtimod ser det ud til, at mikrokreditte medfører en gældsspiral, som driver den fattige ud i endnu større fattigdom.

Andre tiltag, som MyC4s idé med at lade långiverne betale en del af omkostningerne, synes meget sympatiske. Samtidig giver internettet netop mulighed for en – i hvert fald på et virtuelt plan – nærhed, som Løgstrup kræver, for at den Andens etiske fordring kan tages alvorlig og respekteres. Den Anden være sig her den fattige i udviklingslandene. Men selv MyC4 har problemer: således blev instituttet udsat for grov svindel fra én af låntagerne i Afrika i 2010⁸. En kenyansk forretningsmand snød sig til 13 millioner danske kroner fra MyC4.

Mikrokrediten er stadig et forholdsvis nyt redskab i fattigdomsbekæmpelsen og ud fra ovenstående har den et stort potentiale, hvis fokus flyttes fra forretning til menneske. Og hvis långiverne involveres i samme grad, som låntagerne burde involveres i forhold til Yunus' oprindelige tanke med mikrokrediten.

Fremtiden ligger i de muligheder, som internettet giver for at overvinde afstanden mellem to mennesker, hvoraf den ene kan give og den anden tage. Men det ser ud til, at der er lang vej endnu til et: ... og de levede lykkelige til deres dages ende.

Noter

- 1 På linket: <http://www.nrk.no/programmer/tv/brennpunkt/1.7458299> kan der ses mere om anklagerne mod Yunus. Sidst tilgået 7. marts 2011.
- 2 Programmet og en tilhørende brevveksling mellem NRK og Grameen Bank kan findes på <http://www.nrk.no/programmer/tv/brennpunkt/1.740283>, sidst tilgået 7. marts 2011.
- 3 Se linket <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=836>, sidst tilgået 7. marts 2011.
- 4 Se linket http://ec.europa.eu/cip/eip/access-finance/index_en.htm, sidst tilgået 7. marts 2011.
- 5 Se linket http://ec.europa.eu/regional_policy/funds/2007/jjj/jeremie_en.htm, sidst tilgået 7. marts 2011.
- 6 Se linket <https://www.merkur.dk/default.aspx>, sidst tilgået 7. marts 2011.
- 7 Se linket <http://www.myc4.com/>, sidst tilgået 7. marts 2011, hvor der også kan ses en mindre tegnefilm om mikrolånets virkemåde.
- 8 Se linket <http://epn.dk/investor/article2081116.ece>, sidst tilgået 7. marts 2011.

Referencer

- Armendáriz, Beatriz; Roome, Nigel**, "Gender Empowerment in microfinance", in Sundaresan, Suresh (ed.) *Microfinance. Emerging Trends and Challenges*, Edward Elgar: Cheltenham, Northampton, 2008.
- Bentham, Jeremy**, *An Introduction to the Principles of Morals and Legislation*, Batoche Books, Kitchener, 1781 / 2000.
- Friedman, Milton**, *Capitalism and Freedom*, The University of Chicago Press: Chicago, 1962 / 2002.
- Islam, Tazul**, *Microcredit and Poverty Alleviation*, Ashgate: Hampshire, Burlington, 2007.
- Kramp, Flemming**, *Mikro Finans. Forretning eller udviklingsværktøj*, Andelskassen OIKOS, 2007.
- Ledgerwood, Joanna; White, Victoria**, *Transforming Microfinance Institutions. Providing Full Financial Services to the Poor*, The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank: Washington, 2006.
- Levinas, Emmanuel**, *Totality and Infinity. An Essay on Exteriority*, Duquesne University Press: Pittsburgh, Pennsylvania, 1969 / 2003.
- Løgstrup, Knud E.**, *Den etiske fordring*, Gyldendal: København, 1956 / 1991.
- Simtowe, Franklin**, *Performance and Impact of Microfinance. Evidence from Joint Liability Lending Programs in Malawi*, Peter Lang Internationaler Verlag der Wissenschaften: Frankfurt am Main, 2008.
- Nyeng, Frode**, *Etiske teorier*, Gyldendal uddannelse: København, 2000.
- Sundaresan, Suresh**, "The changing landscape of microfinance" in Sundaresan, Suresh (ed.) *Microfinance. Emerging Trends and Challenges*, Edward Elgar: Cheltenham, Northampton, 2008.
- Vogler, Christopher**, *The Writer's Journey. Mythic Structure for Writers*, Michael Wiese Productions: Studio City, 1998, 2. udgave.
- Yunus, Mohammad**, *Banker to the Poor. Micro-lending and the battle against world poverty*, Public Affairs: New York, 1999 / 2007.
- Yunus, Mohammad**, *Creating a World Without Poverty. Social Business and the Future of Capitalism*, Public Affairs: New York, 2007.